
HABİB HÜR MÜZLÜ İLE KERKÜK PETROLLERİ VE İRAK TÜRKLERİNİ KONUŞTUK

27.09.2016

Mürekkephaber, 26 Eylül 2016

Mürekkep Söyleşiler'de bu hafta Oğuz Çetinoğlu, Av Habib Hürmüzlül ile bir söyleşi gerçekleştirdi.

PETROL HAKKINDA AZ BİLİNENLER

Petrolün Latincedeki adı; Petra oleum = Taş yağıdır.

Türkçe açılımı Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği olan Organization of Petroleum Exporting Countries □ OPEC(1) isimli milletlerarası organizasyonun kurucusu Venezuelalı politikacı Juan Pablo Pérez, tabiata ve dünya siyâsetine yaptığı olumsuz etkilerinden dolayı petrolü şeytanın pislîği olarak tanımlamış ve gelecekte insanlığın büyük ıstıraplar çekmesine sebep olacağını söylemişti.

Petrol halk arasında, benzin, gazyağı, dizel - motorin, motor yağı, fuel oil gibi yalnız belirli bir yakıt olarak bilinmesine rağmen, aslında petrol kelimesi doğal halde bulunan ve yeraltından çıkarılan işlenmemiş ham petrol anlamına gelmektedir.

Petrol, hidrokarbonların karışımından meydana gelmiş olup, her zaman sâbit bir kimyevî bileşimi yoktur. Doğal akaryakıt olan ham petrol, bulunduğu memleketlere göre değişen bileşimler gösterir. Mesela; Amerika'da özellikle Pensilvanya bölgesinde çıkarılan petroler genellikle hidrokarbon sınıfından olan bileşikler, Rusya petroleri, kötü kokulu naften sınıfından bileşikler; Romanya petroleri ise bu ikisinin bir karışımını içerir.

Çeşitli tipteki petrolerin kendine has ağırlıkları 0,80-0,96; alevlenme noktaları 15-120 °C ve ortalama ısıtma kuvvetleri 10.500 kcal/kg'dır. Ortalama elementel bileşimleri ise; karbon % 84, hidrojen % 12, oksijen % 1 olup çok az miktarda da kükürt bulunur. Teksas ve Kaliforniya petrolerinde kükürt diğerlerine oranla fazladır.

Değişik kimyasal içeriğe sahip hidrokarbonların bir araya gelerek oluşturduğu değişik kimyevi bileşimde olan çok sayıda petrol tipi bulunmaktadır (Mesela: parafin bazlı petrol, asfalt bazlı petrol gibi).

Yüz milyonlarca yıl önce, denizlerde yaşayan veya suların denizlere sürüklediği hayvan ve bitki kalıntıları oksijensiz bir ortamda, gerekli şartlar altında (ısı basınç ve mikroorganizmaların etkisiyle), ham petrole benzer kerojeni(2) meydana getirmiştir. Kerojen sonradan, yukarı tabakalara doğru göç etmesi esnasında gittikçe değişmiş ve ham petrolü meydana getirmiştir. Bu yüzden de hiçbir sahanın ham petrolü, tam olarak öteki bir sahanın ham petrolüne uymaz; muhakkak az çok farklar bulunur. Hatta bu durum, aynı bir petrol sahasında bile, çoğu zaman görülür.

OPEC: 1960 yılının Eylül ayında, Venezuelalı siyaset adamı Juan Pablo Perezin teklifi ve Venezuela, İran, Irak, Suudi Arabistan ve Kuveyt katılımı ile kuruldu. Daha sonra sırasıyla Katar, Libya, Endonezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Cezayir, Nijerya, Ekvador ve Gabon da organizasyona katıldılar. Başlangıçta Cenevre'de olan merkezi 1965'te Viyana'ya taşındı.

kerojen: Hidrojen, karbon, oksijen, azot ve kükürt içeren iri moleküllü bileşiklerden oluşan bir karışım. Yağ taşı olarak da bilinen petrolün organik bileşenidir. Isıtıldığında petrole benzeyen gaz ve sıvı maddelere ayrışır. Suda çözünmez.

Oğuz Çetinoğlu: Kerkük petrollerinin tarihçesi hakkında lütfedeceğiniz bilgilerle görüşmemize başlayabilir miyiz?

Av Habib Hürmüzlü: Irak'ta petrol yataklarının var olduğu çağlar öncesinden beri bilinmektedir. Büyük İskender kumandasındaki Yunan ordusu, Kerkük'ten geçerken petrolün izine rastlamıştır. Askerler, kaynağından şehre kadar yola bu maddeyi dökerek gece ateşe vermiş ve alevlerden bir yol çizmişlerdir.

Kerkük şehrine 15-20 km. yakınlıkta bulunan Babagurgur denilen semtte toprağın içinden ve iki küçük dereye yerden çıkarak gazlarla birlikte mavimtırak bir renge dönen ateşin çağlar boyunca bir gün bile sönmeden yandığı bilinmektedir.

Çetinoğlu: İngilizlerin bölge ile bağlantısından söz eder misiniz?

Av. Hürmüzlü: İngilizler İmparatorluklarını genişletme ve Akdeniz'e hâkim olma projelerini 19. yüzyılın ilk yarısından sonra uygulama safhasına çıkardılar. O sıralarda Osmanlı Devleti tahtında güçlü ve dış politikayı çok iyi bilen ve lehine kullanabilen Sultan 2. Abdülhamit Han oturuyordu. Osmanlı toprakları dünyanın en büyük petrol rezervlerine sâhip idi. Bu yüzden hem İngilizlerin, hem de Almanların asıl hedefi Musul vilayetini ele geçirmek bu büyük servetin üzerine konmaktı. .

Çetinoğlu: Osmanlı Devletinin tutumu ne oldu?

Av. Hürmüzlü: Gerek Almanların Bağdat Demiryolu projesinin, gerekse İngilizlerin demiryolu imtiyazlarının hedefi Sultan Abdülhamit Han tarafından bilinen iki petrol imtiyazından başka bir şey değildi. Sultan Abdülhamit Han 1886 yılında imzalanan demiryolu anlaşmasından üç yıl sonra 6 Şubat 1889 tarihinde tehlikeyi önleyecek tedbirleri aldı ve bir irade-i seniyye / Ferman yayınlarak Musul Petrol Sahâsını Memalik-i Şahane yani padişahın özel mülkü olarak ilan etti.

Çetinoğlu: Fermanında neler yazılı idi?

Av. Hürmüzlü: Musul Vilayeti dâhilinde bulunan Emlak-ı Mahsuse-i cihanbani Derunun-de kesretle petrol gaz ma'denleri zuhur etmekte olmasına mebni umum Musul Vilayeti dahilinde gerek emlak-i seniyye derununde ve gerek sair cihetlerde petrol gazı ma'deni taharrisi ve işletmesi imtiyazının

münhasıran Hazine-i Hasse-i Şahane namına verilerek ale'l- usul icab eden ferman-ı alinin tasdir ve itası Hazine-i Hassa Nazaret-i Celilesinin tezkere-i ma'ruzası üzerine şerefsadır olan irade-i seniyye-i cenab-ı padişahı iktizayı âlisinden bulunmuş olmağla ol-babda emr-ü ferman hazret-i veliyyül-emrindir.

Bu fermanın yayınlanmasından yaklaşık 9 yıl sonra aynı mealde ve bu sefer Bağdat bölgesini kapsayan bir ferman yayınlanmıştır.

Iraklı Dr. Fadıl Hüseyin Musul Sorunu isimli doktora tezinde, Sultan Abdulhamit Hanın bu mülkler karşılığında Osmanlı devlet hazinesine belirli bir miktar para ödemiş olduğunu beyan etmektedir.

İkinci Meşrutiyetten sonra 1908'de 2. Abdülhamid Hanın Musul vilayetindeki toprakları Hazine-i Hasse'den Ticaret ve Ziraat Bakanlığına devredildi.

Çetinoğlu: Kerkük petroleri ile ilgili imtiyaz kime aitti?

Av. Hürmüzlü: Kerkük petrolerinin imtiyazı Osmanlı Devleti tarafından Muharrem Hicrî 1049da, Miladî 1640 yılında çıkan ferman gereğince Kerkük'ün tanınmış Türkmen ailelerinden Neftçi ailesine verilmiştir. Bu imtiyaza dâhil petrol sahaları fermana açıkça belirtilmiştir.

Hicrî 1196, Miladî 1787 yılında Neftçi ailesinin başvurusu üzerine bu ailenin Kerkük petrolerindeki haklarını teyit eden ikinci bir ferman çıkmıştır. Neftçi-zâde Nâzım Beg, Osmanlı Meclis-i Mebusan (Millet Meclisi) üyesi ve Cemiyet-i Akvam'ın 30 Eylül 1924 tarihli kararı gereğince Musul meselesini araştırmak üzere kurulan komisyonda uzman olarak çalışıyordu. Neftçi-zade Nâzım Beg, T.C Başbakanlığına 30.10.1927 tarihinde bir dilekçe sundu. Dilekçede, Kerkük'ün kuzeyinde bulunan Baba gurgur adıyla bilinen mevkideki petrol mâdenini içeren arazinin Abbasiler, Selçuklular, Osmanlılar, İngiliz ve Irak hükümetleri zamanında ailesinin tasarruf ve idaresinde olduğunu; ancak Irak Hükümetinden petrol arama ve çıkarma imtiyazını alan Turkish Petrolyum şirketinin kendi mülkleri olan arazide sondaj yapmaya başladığını ve böylece meşru haklarına taarruz edildiğini beyan ederek, 4. Murat Han ve 1. Abdülhamit Han zamanında dedelerine verilmiş olan fermanların tasdikli suretlerinin kendisine verilmesini istemiştir.

Başbakanlık Evrak İdaresi Başkanlığı'nın dilekçe üzerinde verilen notta 4. Murat Han zamanına ait ferman kaydının bulunmadığını; ancak 1. Abdülhamit Han zamanında Rebiu-l Evvel 1196 tarihli fermanın mevcut olduğu belirtilmiş ve bu şekilde dilekçe sahibi Nazım Beg Neftçi'ye 1196 tarihli fermanın tasdikli bir sureti verilmiştir.

Çetinoğlu: İngilizler nasıl bir taktik uyguladılar?

Av. Hürmüzlü: İngilizler, Irak'ın Kuzeyindeki Türkmen bölgelerini Türkiye'den koparıp kendi egemenlikleri altında olan Irak'a verilmesi için her yola başvurup ellerinden geleni yapmışlardır. Lozan Barış Konferansı'nda Musul meselesi ele alındığında, İngiltere heyetinin başkanı Lord Curzon Irak Türklerinin, Türkiye Türkleriyle etnik bazda bir ırktan gelmediğini savunmuş ve Irak Türklerinin sayısını az göstermeye çalışmıştı. Sonuçta 5 Haziran 1926 tarihinde Türkiye, İngiltere ve Irak arasında imzalanan İyi Komşuluk ve Sınır Anlaşması gereğince, Kerkük bölgesini de içine alan Musul vilayetinin Irak'a bırakılması hususunda İngilizler başarılı olmuştur. İngilizler Irak'ı işgal edip orada manda rejimini kurdukları ilk günden itibaren Irak Türklerine (Türkmenlere) karşı hasmane davranmış, onları asimile etmeye ve yıldırmaya çalışmıştır. Musul vilayetinin akıbeti daha sonuçlanmadan İngilizler, kurmuş oldukları Livi (Tiyari) kuvvetleri eliyle, 1924 yılının 4 Mayıs'ında Kerkük'te korkunç bir katliam işlemişlerdir. Bu katliamın maksadı Türkmenleri sindirmek ve millî

şuuru zayıflatmak idi. O dönemde -şimdi de olduğu gibi- milli şuur ve Türklük duyguları dorukta idi. 1920 yılında Irak'ın güneyinde İngilizlere karşı başlatılan direnme hareketinin devamı olan Telafer ayaklanmasını (Tarihte Kaç Kaç hareketi olarak bilinir) bastırmak için Telafer'de işledikleri katliam Türkmenlere karşı uygulanan yıldırma politikasının ikinci perdesi olarak gerçekleşmiştir. Raif Karadağ bu katliamların maksadını şöyle anlatıyor: Musul ve Kerkük'te akıtılan kan, bu iki şehirde mevcut ve dünyanın sayılı petrol rezervlerine sâhip sahaların emniyeti için dökülmüştü. İngilizler, Şerif Hüseyin'in oğlu Prens Faysal'ı Irak krallığının tahtına oturtular. Manda rejimi altında bu yolda yapılan halk oylamasında Kerkük vilayetinden ret oyu çıkmıştır. Bütün bu etkenler Türkmenleri İngilizlerin gözünde bir düşman ve istenmeyen halk olarak göstermeye yetmiştir.

1914 yılında İngilizler Turkish Petroluem Company Limited (Türk Petrol LTD Şirketi) Şirketini kurdular. 30 Mart 1914 tarihinde bu şirket Kerkük petrolerinin arama ve işletme imtiyazını aldı.

Şirket, 14 Mart 1925 tarihinde Irak Hükümetiyle bir anlaşma imzaladı. Anlaşmaya göre, Irak Hükümeti adı geçen şirket lehine her birinin yüzölçümü 8 mil kare olan 24 petrol sahasında 75 yıl boyunca petrol çıkarma hakkını tanıdı. Bunun yanı sıra aynı genişlikte 24 yedek saha da şirkete tahsis edildi. Türkiye'yi de bu anlaşmaya razı etmek için 5 Haziran 1926'dan geçerli olmak üzere 25 yıl süreyle Bağdat ve Musul vilayetlerinde petrolün kârından % 10 hisse verildi. Şirket sondaj işlerine Kerkük yakınlarında başladı. 14 Ekim 1927 tarihinde 465 metre derinliğine varıldığında petrol yataklarından bol miktarda petrol fışkırmaya başladı. İlk üretim Kerkük'e yakın Babagurgur petrol sahasında gerçekleşti. 17-28 Haziran 1929 tarihinde Türk Petrol Şirketi'nin adı değişti ve yeni adı Irak Petrol Şirketi - IPC oldu.

Çetinoğlu: Problemi çözmek yerine üstünü örtüp yok farzetmek yoluna gidilmiş. Sonraki gelişmeler hakkında bilgi verebilir misiniz?

Av. Hürmüzlü: Irak petrol şirketi faaliyete geçtikten sonra ihtiyacı olan değişik mesleklerden işçi ve eleman istihdam etmeye başladı. Bu da petrol şirketinde çalışmak üzere Kerkük şehrine bir göç hareketinin başlamasına sebebiyet verdi. Civar köylerden ve Kürt bölgelerinden binlerce işçi Kerkük'e yerleşmeye başladı. İngilizler özellikle Kerkük'te Türkmenleri dışlarken, Kürt ileri gelenlerini kendilerine yaklaştırmaya çalışmışlar ve onlara sempatik davranmışlardır. Ancak, şirkette çalışan Türkmen işçiler yine çoğunlukta olmuştur. İngilizlerin uyguladıkları politika icabı Türkmenler en alt kademelerde ve çoğunlukla vasıfsız işçi olarak çalıştırılıyordu. Staff denilen üst düzey elemanların çoğu Hıristiyan olan Ermeni ve Süryanilerden (Asurî) seçilirdi.

Çetinoğlu: İngiliz işgali döneminde bir de Gavurbagı Katliamı olmuştu...

Av. Hürmüzlü: Evet. İkinci Dünya Savaşından sonra hayat pahalılığı had safhaya ulaştı. Petrol şirketi işçileri, aldıkları az ücretle geçinemiyor, ekonomik sıkıntı çekiyorlardı. Çoğunluğu Türkmen olan bu işçiler defalarca şirket sorumlularına ücretlerinde iyileştirme yapılması için müracaatta bulundular. Ancak şirket, işçilerin haklı taleplerine müspet bir cevap vermemekte idi. İşçiler lehlerine kamuoyu oluşturmak maksadıyla isteklerini içeren dilekçelerini gazetelerde yayınlamaya başladılar. Şirket, Kerküklü işçilerin haklı isteklerine karşı çıktı ve onları provokatörlükle suçladı. Irak Hükümeti ise, haklarını talep eden işçilere 'komünist' damgasını vurdu.. Nihayet işçiler Irak tarihinde belki bir ilki gerçekleştirerek 1 Temmuz 1946'da topluca işi bırakıp greve gitmeye mecbur kaldılar.

Çetinoğlu: Greve giden işçilerin taleplerinde aşırılık var mıydı?

Av. Hürmüzlü: Ekonomik ve sosyal seviyelerini düzeltmeye yönelik taleplerde bulunmaktaydılar. Bu talepler; kendilerine sağlıklı konutların temin edilmesi, işsizlik, yaşlılık ve malullüğe karşı sosyal sigorta hakkı tanınması, günlük asgari ücretlerinin arttırılması, işyerine gidiş-dönüş için ulaşım servisi tahsis edilmesi ve işlerine gerekçesiz son verilmemesi gibi isteklerden oluşuyordu. Greve giden işçilerin önemli bir talebi de, hak talep eden ve bu yüzden tutuklanan bazı arkadaşlarının serbest bırakılması idi. Greve katılan işçilerin sayısı 5000'i buluyordu.

İşçiler daha sonra Gavurbagı denilen semtte her akşam toplanıp gösteriler yapmaya başladılar. Polis güçleri, işçilerin greve ön ayak olanlarından bir kısmını tutuklayınca işler daha da karıştı. 12 Temmuz günü akşamı polis güçleri aynı yerde toplanan işçileri kuşattılar. İşçiler dağılmayınca polis güçleri işçileri otomatik silahlarla taramaya başladı. Gavurbagı Katliamı adıyla anılan bu olayda bir kadın ve bir çocuk dâhil 20'ye yakın sivil Türkmen vatandaşı can verdi ve 100'ün üzerinde Türkmen yaralandı. Türkmenler Gavurbagı katliamıyla Kerkük petroleri yüzünden ilk şehitlerini vermiş oldular.

KERKÜK PETROLLERİ ve IRAK TÜRKLERİ

(İKİNCİ VE SON BÖLÜM)

IRAK TÜRKLERİ

Irak Türkleri, Orta Doğu coğrafyasında Türk varlığının simgesidir. Soydaşlarımızın yaşadığı Irak, İstanbulun fethine kadar, bayraktarlığını yaptığımız İslamiyetin oluşturduğu medeniyetin merkezi oldu. Osmanlı hâkimiyetinin sona ermesiyle tarih sahnesine konulan Irak, suni bir devlet olarak bölgeye de kendi halkına da huzur getirmedir.

Bu kitapta ele alınan Türk soylu insanlar, değişik kaynaklarda; Irak Türkleri, Musul Türkleri, Kerkük Türkleri ve el-Cezire Türkleri olarak anılıyorlar. Türkleri yerine, aynı anlama gelmek üzere Türkmenleri kelimesinin de kullanıldığı görülüyor. Irak Türklerinden Mimar Prof. Dr. Suphi Saatçi; Irak Türkleri veya Irak Türkmenleri deyimini kullanmanın uygun olacağını ifade etmektedir.

Irak Türkleri 1918 yılından 2013 yılına kadar 95 yıldır darbe üstüne darbe yiyor. Saddam Hüseyin döneminde yok olmanın eşiğine gelmişti. ABDnin işgali ile Kurtuluş ümitleri belirdi * derken, daha ağır darbeler inmeye başladı. Bu defaki darbeler, planlı-programlı olarak düzenlenip uygulanıyor.

Kurtuluş için yapılması gerekenler bellidir. Ancak yönetimde söz sahibi olanların gündeminde Irak Türklerinin kurtuluşu ile ilgili hiçbir hazırlıkları, düşünceleri ve hatta niyetleri yoktur. İnsan hakları adına, beynelmilel hukuk, milletlerarası adalet adına *□ yapılması gerekenleri ihtaren bildirecek ve hatta telkin ve tavsiyede, daha da yumuşatarak bir ifâde ile belirtelim, istihdam inceliğinde talepte bulunacak, bulunmaya cesâret edecek milletlerarası ve mahallî siyasî otorite de yoktur.

Açıkçası, Irak Türklerinin işi Allah (cc) Hazretlerine kalmıştır.

Evet! Hepimizin, herkesin işi Cenab-ı Allaha bağlıdır. Buna rağmen herkes dâvâsına sâhip çıkmalıdır.

İnançlı insanların ümitsiz olmaya hakları yoktur. Böyledir diye de sessiz sedâsız oturup bekleme

lüksümüz de yoktur.

Mahallî yönetimlere ve beynelmilel güçlere bütün gerçekleri bir defa daha haykırarak anlatmak; hangi millete, hangi kavme, hangi dine ve inanca, hangi mezhebe mensup olurlarsa olsun, insanî değerleri henüz sıfırlanmamış insanların; kaçınamayacakları şeref, haysiyet, insanlık ve inanç borcudur.

PETROLÜN TARİHİ

Bitüm(1) her ne kadar pek eski zamanlardan beri biliniyorsa da petrolün tarihi, endüstri maddesi olarak ticarî metotla ışık yapan gaz yağının başarılı bir şekilde tasfiyesi ve petrolün sondajla aranmasıyla başlar. Bu olaylar 1838 de Fransa'da Selligue'in bitümlü şistlerden(2), 1848 de James Young'in kömürden gazyağı elde etmeleri ve 1859 da Titusuüle de Drake tarafından ilk petrol kuyusunda ham petrol bulunması ile gerçekleşmiştir. 20. Yüzyılın başlarında otomobil henüz çok az olduğundan bu tarihe kadar geçen elli senede petrol endüstrisi ile ilgili bilgiler gazyağı ve ilkel makine yağlarından ibaret bulunmaktaydı. Ham petrolden yalnız gazyağı çıkarılmakta ve tasfiye esnasında tebahhur(3) edip uçan benzin gazları faydasız ve tehlikeli hatta yok edilmesi gereken sıvı olarak kabul edilmekte idi. Bununla beraber dünya petrol istihsali asrımızın başında senede 20.000.000 milyon tonu bulmuştur. Fakat dev adımlarıyla ilerleme otomobil, kamyon ve uçakların hızla gelişmesinden sonra olmuştur. 1947 senesi dünya ham petrol istihsali 420.000.000 tonu bulmuş olduğu halde ihtiyaca kâfi gelmemektedir.

35 sene evvel istihsal edilen ham petrolün %13 ü benzin olarak satılmakta iken bugün ham petrolün % 50 den fazlası benzin olarak otomobil ve tayyarelerde kullanılmaktadır. Eğer tasfiye metotları başarılı yenilikler bulmamış olsa idi ham petrol istihsalinin, belirtilen muazzam artışı bile bugünkü medeniyetin gerektirdiği akaryakıt ihtiyacını karşılamaktan çok uzak bulunacaktı. Bu yönde elde edilen en dikkate değer başarı Amerika'da Burtbn tarafından Cracking(4) usulü tasfiyenin ticarî bir vaziyete getirilmesi olmuştur. Bu metotla tabahhur noktaları yüksek olan ham petrol müşterakları ısıtılarak benzine dönüştürülüyor. bu suretle ham petrolden elde edilen benzinin nispeti arttırılıyordu. Tayyareciliğin gelişmesi yalnız benzin nispetinin artmasını değil, elde edilen benzinin yüksek oktanlı olmasını gerektirdi. İncelemeler, evvelce zararlı telâkki edilen aromatik unsurların bilâkis faydalı olduğunu gösterdi.

Diğer taraftan petrolün keşfi hususunda mühim adımlar atılmıştır. 1859da 21 metre derinliğindeki kuyudan petrol çıkartılırken 1947de bitirilen 5432 metre derinliğindeki kuyudan petrol çıkartılabildiği. Sonraki yıllarda verimi artırıcı daha modern sistemler geliştirilmiştir.

Bitüm: Ham petrolden elde edilen malzeme. Yol kaplamasında, çatıların su geçirmemesi için yalıtım malzemesi olarak kullanılır. Briket yapımı gibi başka kullanım alanları da bulunmaktadır.

Şist: Kayalık bölgelerde ince minerallerin billurlaşması ile meydana gelen tabaka hâlinde maden. Hafif sıcaklık ve yüksek basınç altında oluşur.

Tebahhur: Herhangi bir sıvının kaynayıp buhar olma, buharlaşarak uçup gitmesi, kaybolması.

Cracking: Bir rafineride ısıtma veya katalizör ile daha düşük kaynama noktalı hidrokarbonlara ayrıştırıcı işlem.

Oğuz Çetinoğlu: Irakta, 14 Temmuz 1958 tarihinde Krallık yönetimi sona erdi, cumhuriyet dönemi başladı. Cumhuriyet döneminde Türkmenler huzurlu olabildiler mi?

Av. Habib Hürmüzlü: General Abdülkerim Kasım'ın başkanlığında Kraliyet rejimine karşı kanlı bir askeri darbe gerçekleşti, kral ve ailesi katledildi ve akabinde Irak'ta Cumhuriyet ilan edildi. Yeni rejim Irak Anayasası'nı iptal edip, yerine bir Geçici Anayasa ilan etti. Geçici Anayasanın 9. Maddesinde Arapça ve Kürtçe Irak'ta resmi dillerdir. Hükmünün yer alması zaten özerklik peşinde olan Kürt gruplarını daha da cesaretlendirdi. Kürt grupları o zamandan beri kendilerine büyük ekonomik güç sağlayabilen Kerkük Petrollerinin peşinde idiler ve bu yüzden Türkmen şehri Kerkük'ün demografik yapısını değiştirmek ve Kerkük'ü bir Kürt şehri haline getirmek için her yola başvurmakta idiler. Kürt siyasi gruplarının o tarihte Irak'ta egemen olan Komünist Partisi ve yandaşlarıyla işbirliği yaparak 1959 Kerkük Katliamını gerçekleştirdiler. Katliamın asıl maksadı Kerkük'te Türkmenleri sindirmek, göçe zorlamak ve Kerkük'ü ele geçirmek için zemin hazırlamaktı. Devlet ise petrol sahalarını elden çıkarmamak için defalarca direnişe geçen ve isyan hareketlerine başvuran Kürt gruplarına karşı askerî harekât gerçekleştirdi. Kerkük şehri ve topraklarında barındırdığı petrol, devletle Kürt grupları arasında sürekli çatışma sebebi olmuştur.

Çetinoğlu: Kürtler maksatlarına ulaşabildiler mi?

Av. Hürmüzlü: Devlet, 21 Mart 1970 tarihinde bir kanun çıkararak Kürtlere özerklik hakkı tanıdı. Kanun; Erbil, Süleymaniye ve Duhok vilayetlerini kapsıyordu. Mesut Barzani'nin babası Molla Mustafa Barzani'nin liderliğindeki siyasi hareket ise, Kerkük'ü de istiyordu. Ülkeye hâkim olan Baas Rejimi Kerkük'ün içerdiği petrol yüzünden buna yanaşmayınca, yıllar süren isyan hareketi yeniden başladı. Baas Rejimi Kürtlerin bu aşırı taleplerine karşı şehrin asıl sahibi olan Türkmenleri destekleyip güçlendirmek yerine, Kerkük'ü Araplaştırmaya kalkıştı. Arapların Türkmen bölgelerine yerleşmesi teşvik edildi. Devlet Irak petrollerini devletleştirme kararını alınca 1976 yılında Kerkük şehrinin adını da Al- Tamim olarak değiştirdi. Türkmenlere karşı uygulanan asimilasyon hareketi o tarihten itibaren daha da hız kazandı.

Çetinoğlu: Saddam Hüseyin yönetiminde ve ABD işgali döneminde durum nasıldı?

Av. Hürmüzlü: 1990 yılında Saddam'ın Kuveyt'i işgal etme macerası hüsrarla sonuçlanınca Kuzeyde ve güneyde rejime karşı direniş hareketi patlak verdi ve bu yüzden Irak ordusu ve Baas Yönetimi birkaç gün için Kerkük'ü terk etmek mecburiyetinde kaldı. Kürt peşmergeler Kerkük'e girdi. Kısa bir süre için de olsa peşmergeler Kerkük'ü işgal etme provası yaptılar. 10 Nisan 2003 tarihinde ise ABD ve Çok Uluslu Güçler Bağdat'ı alıp Saddam rejimine son verince Kerkük yeniden peşmerge akınına ve akabinde de ABD güçlerinin işgaline uğradı.

ABD'nin Irak'ı işgal etmesinin başta gelen nedeni, Irak'ta bulunan muazzam petrol rezervlerinden yararlanmaktır. Irak, kanıtlanmış yaklaşık 112 milyar varil petrol rezerviyle dünyanın ikinci büyük petrol rezervine sâhiptir. Bu da dünya petrol yataklarının % 1'ini oluşturmaktadır. Mısırlı yazar Mustafa Emin, Iraklı araştırmacı Eşvak Abbas'tan naklen, konuyla ilgili şu bilgileri vermektedir:

Irak petrolünü üstün kılan faktör, 3 milyon varil ile 5 milyon varil arasında oynayan günlük ortalama üretim özelliğiyle OPEC örgütünün hesaplarına göre ömrü 88 yıl olan Suudi Arabistan petrolü, 132 yıl olan Kuveyt petrolü ve 135 yıl olan Birleşik Arap Emirliği petrolünün ömrünü aşmış olmasıdır.

İşgal güçleri 8 Mart 2004 tarihinde Geçici Dönem için Irak'ı Yönetme Kanunu adı altında bir kanun

çıkardı. Kanuna göre Arapça ve Kürtçe'yi Irak'ın resmi dili olarak kabul etti ve 19 Mart 2003 tarihinde, Duhok, Erbil, Süleymaniye, Kerkük, Diyala ve Neyneva vilayetlerindeki sözde Kürdistan Bölgesi Hükümeti tarafından yönetilen araziler üzerinde egemen olan bu hükümeti tanıdı. Türkmenlere ise göstermelik ve pratikte uygulanamayan bazı haklar tanındı. ABD işgal gücü, Kürt gruplarının Kerkük ve Türkmen bölgelerini Kürtleştirme çabalarına göz yummakta ve hatta yardımcı olmaktadır. Kerkük'e zorla bir Kürt Vali atanmış, bütün devlet dairelerinin yönetimini iki Kürt partisinin (KDP ve KYB) atadığı Kürtlere teslim edilmiştir. Böylelikle ABD, Kerkük'ü ve Kerkük petrollerini sözde Kürdistan bölgesine peşkeş çekmek için gerekli hukukî zemini hazırlamıştır.

Çetinoğlu: Anayasadaki hükümlerden söz eder misiniz?

Av. Hürmüzlü: Anayasanın 140. maddesine göre ihtilafli bölge olarak tanımlanan Kerkük'te 2007 yılı sonuna kadar 3 aşamalı icraatın yapılması hükme bağlanmıştır. Bunlar; normalleştirme, sayım ve referandum'dan oluşmaktadır. Kürt gruplarının normalleştirmeden anladıkları, Saddam rejimi zamanında Kerkük'e yerleştirilen Arapları Kerkük'ten çıkarmak ve 2003'ten sonra Kerkük'e akın eden yaklaşık 600.000 Kürt'e ilaveten birkaç yüz bin Kürt'ü daha Kerkük'e yerleştirmektir. Oysa ki gerçek normalleştirme sadece Saddam rejimi tarafından Kerkük'ten göç ettirilen ve sayıları 12.000'i geçmeyen asıl Kerküklü Kürtlerin geri dönmeleri ve eski rejim tarafından mal ve mülkleri gasp edilen insanlara mülklerinin iade edilmesi şeklinde olması gerekir. Gasp edilen mülklerin % 95'i Türkmenlere aittir ve bu yüzden Kerkük'teki ilgili mahkemelerde Türkmenler tarafın—dan 35.000'in üzerinde dava açılmıştır. Ancak bu davaların ele alınıp sonuçlandırılması sürekli engellenmiş ve bu yüzden davalardan sadece birkaç yüzü karara bağlanmıştır. Normalleştirme için belirlenen süre bitmiş olduğu için, bu şartlar altında ikinci ve (sayım) ve üçüncü aşamalara (referandum) geçmek abesle iştigal demek olur. Kaldı ki Kürt grupların Kerkük'ün yönetim ve asayişini ile ilgili bütün görevlere hâkim olurken ve Kürt peşmergeleri Kerkük'ü ele geçirmiş iken sağlıklı ve dürüst bir sayım yapılması ve akabinde referandumun uygulanması mümkün değildir.

Çetinoğlu: Irak petroleri ile ilgili kanunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Av. Hürmüzlü: Irak Parlamentosu'nda görüşülecek olan Petrol Kanun Tasarısı hem Kerkük'ü hem de Kerkük petrollerini sözde Kürdistan federe bölgesine ilhak edilebilmesi için zemin hazırlamaktadır. Anayasanın petrolle ilgili maddeleri sadece hali hazırda üretilmekte olan petrol sahalarının yönetimini Irak Merkezî otoritesine bağlamaktadır. Bu da demektir ki; ileride keşfedilecek olan petrol rezervleri, federe bölge yönetimine bırakılacaktır. İşte Kürt gruplarının Kerkük'ü ele geçirme hırslarının altında mevcut ve sonradan çıkartılacak olan Kerkük petrollerinin üzerine konmak hevesi yatmaktadır.

Çetinoğlu: Sonuç kapsamında bir genel değerlendirmenizle görüşmemizi bitirebilir miyiz?

Av. Hürmüzlü: Her yönüyle bir Türkmen şehri olan Kerkük'ün demografik yapısı petrol hesapları yüzünden zorla değiştirilip Kürtleştiriliyor. Aynı hesaplar yüzünden Kerkükün Kürt bölgesine ilhakına zemin hazırlanıyor.

Bölgede 1400 yıllık Türkmen varlığı ve hâkimiyeti artık ciddî tehdit altında kalmaya mahkûm olacağına benzemektedir. Irak'ta artık tarih yeniden yazılıyor. Irak parçalanmanın eşiğinde ve Irak'ın Kuzey bölgesinde tarihte 6 devlet ve beylik kuran Türkmen halkının varlığı, ABD'nin ve Kürt gruplarının petrol hırsı yüzünden tehlikeye düşmüş durumdadır.

Kaynak/Source: